

اختلافات و مناقشات

مرزهای دریایی

در اقیانوس هند

حسن پیردشتی

آمل ۱۳۹۲

سرشناسه	: پیردشتی، حسن، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: اختلافات و مناقشات مرزهای دریایی در اقیانوس هند/ حسن پیردشتی.
مشخصات نشر	: آمل: وارث واء، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۸ ص.: مصور، جدول، نمودار .
شابک	: 978-600-5894-94-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پادداشت	: کتابنامه .
موضوع	: مرزهای دریایی -- اقیانوس هند
موضوع	: مرزهای دریایی -- خلیج فارس
موضوع	: مرزهای دریایی -- دریای سرخ
موضوع	: مرزهای دریایی
موضوع	: حقوق دریاها
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ۳ الف پ/۹ KZA۱۴۵۰
رده بندی دیو	: ۳۴۱/۴۴۸
شماره کتابشناسی	: ۳۴۰۱۳۴۸

اختلافات و مناقشات مرزهای دریایی در اقیانوس هند

حسن پیردشتی

صفحه آرای: مریم احمدی

طرح جلد: بهرام ربی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

چاپ و صحافی: آمل / سیرنگ

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

انتشارات وارث واء

نشانی: آمل / خ نور / ده متری اول / ک خطیبی / طبقه فوقانی باساز فانی

vareshva28@yahoo.com

۰۱۲۱۲۲۶۸۷۰۹ - ۰۹۱۱ ۱۲۷ ۶۶۱۰ - دورنگار: ۰۱۲۱۲۲۶۸۷۰۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
فصل اول: ویژگی های جغرافیایی اقیانوس هند	
۱۷	موقعیت جغرافیایی
۱۸	محدوده آبی اقیانوس هند
۲۰	جغرافیای طبیعی اقیانوس هند
۲۰	الف) جغرافیای دیرینه
۲۰	ب) ویژگی های بستر (زیست جی)
۲۲	ج) ژئومورفولوژی ساحلی
۲۲	د) جزایر اقیانوس هند
۲۳	ه) اقلیم اقیانوس هند
۲۴	۱) منطقه موسمی
۲۴	۲) منطقه بادهای تجارتی
۲۴	۳) منطقه نیمه گرمسیری و معتدل
۲۴	۴) منطقه جنب قطبی و قطبی جنوبی
۲۴	و) منابع معدنی
۲۶	جغرافیای انسانی اقیانوس هند
۲۶	الف) جمعیت
۲۷	ب) اقتصاد
۲۷	اتحادیه همکاری های منطقه ای حاشیه اقیانوس هند
۲۹	مهمترین دلایل تشکیل اتحادیه همکاری های منطقه ای

فصل دوم: اهمیت استراتژیکی اقیانوس هند

۳۱	موقعیت استراتژیکی
۳۳	الف) تنگه مالاکا
۳۴	ب) تنگه هرمز
۳۴	ج) تنگه موزامبیک
۳۵	د) تنگه باب المندب
۳۵	دریا ای کناری اقیانوس هند

فصل سوم: مناقشات دریایی در اقیانوس هند

۳۷	تبیین چگونگی شکل گیری مناقشات دریایی
۴۱	مناقشات دریایی بر مبنای منظر جغرافیای سیاسی دریاها
۴۱	تعریف جغرافیای سیاسی دریاها
۴۲	تعریف حقوق دریاها
۴۲	اهمیت حقوق دریاها
۴۳	تحولات اولیه حقوق دریاها
۴۴	تدوین قواعد حقوق دریاها
۴۴	۱) کنفرانس لاهه - ۱۹۳۰
۴۵	۲) کنفرانس ژنو ۱۹۵۸
۴۵	۳) کنفرانس نیویورک ۱۹۸۲
۴۶	مرزهای دریایی
۴۷	۱- اختلاف بر سر مرزهای مجاور
۴۸	۲- اختلاف بر سر مرزهای مقابل
۴۸	۳- اختلاف بر سر حاکمیت جزایر
۴۹	روشهای تعیین مرزهای دریایی
۴۹	۱- روش خط مستقیم یا خطوط مبدأ مستقیم
۵۰	۲- خطوط مبدأ نرمال
۵۰	۳- خطوط منصف یا متساوی الفاصله
۵۰	مناطق دریایی بر اساس کنوانسیون ۱۹۸۲

خط مبدأ.....	۵۱
دریای سرزمینی.....	۵۱
منطقه نظارت.....	۵۲
منطقه انحصاری اقتصادی.....	۵۲
مفهوم فلات قاره.....	۵۳
مبناهای حقوقی فلات قاره.....	۵۴
چگونگی افراز مرزهای دریایی دراقیانوس هند.....	۵۴

فصل چهارم: مناقشات مرزهای دریایی سواحل شمالی اقیانوس هند

مرزهای دریایی سواحل شمالی.....	۵۷
اختلافات و تناقضات مرزهای دریایی هند با کشورهای ساحلی همسایه.....	۵۸
مرزهای دریایی هند با پاکستان.....	۵۸
۱- اختلافات مرزهای دریایی هند با سری لانکا.....	۶۰
۲- مناقشه بر روی جزیره کالامان یا کالامانیو.....	۶۱
۳- مرز دریایی هند و میانمار.....	۶۲
۴- منطقه قفل شده (بن بست) بنگلادش.....	۶۳
۵- مشکلات پناهندگان مسلمان برمه ای در بنگلادش.....	۶۵
۶- جزیره مور /تالپاتی جنوبی.....	۶۵
۷- توافق دو جانبه دریایی هند با اندونزی.....	۶۶
۸- توافق دو جانبه دریایی هند با مالدیو.....	۶۷
۹- اختلافات مرزهای دریایی بین هند و پاکستان.....	۶۷
الف) مناقشه بر سر خور(خلیجک)سر.....	۶۸
ب) گشت دریایی هند و پاکستان.....	۷۱
ج) دکترین هند و پاکستان بر سر خور یا خلیجک سر.....	۷۲
د) دلایل اقتصادی درگیری هند و پاکستان بر سر خور سر.....	۷۴
و) دلایل فنی درگیری هند و پاکستان بر سر خور سر.....	۷۴
۱۰- اختلاف دریایی هند و بنگلادش.....	۷۸
۱۱- مناقشه مرزی دریایی بین بنگلادش و میانمار.....	۸۰

فصل پنجم: مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی خلیج فارس

- ۸۵..... تبیین مناقشات دریایی در خلیج فارس
- ۸۸..... ویژگی‌های خلیج فارس از نظر جغرافیای سیاسی دریاها
- ۹۰..... علت عدم تعیین دقیق مرزها در خلیج فارس
- ۹۲..... کشورهای دارای مناقشه دریایی در خلیج فارس
- ۹۳..... عربستان سعودی - قطر
- ۹۵..... عربستان سعودی - امارات متحده عربی
- ۹۶..... عراق و کویت
- ۱۰۰..... ۱- جزیره بویه
- ۱۰۰..... ۲- جزیره بویه
- ۱۰۱..... عربستان و کویت
- ۱۰۲..... بحرین و قطر
- ۱۰۳..... عمان و امارات متحده عربی
- ۱۰۳..... اختلافات مرزهای دریایی ایران در خلیج فارس
- ۱۰۴..... الف) ایران و امارات
- ۱۰۶..... ۱- مواضع امارات در مورد جزایر و واکنش ایران
- ۱۰۷..... ۲ - نفت ابوموسی
- ۱۰۹..... ۳- اهمیت ژئوپلیتیکی جزیره ابوموسی
- ۱۱۰..... ۴- جزایر تنب بزرگ و کوچک
- ۱۱۱..... ب) ایران و عراق
- ۱۱۲..... ج) ایران و کویت
- ۱۱۳..... ۱- بررسی مذاکرات دریایی ایران و کویت
- ۱۱۵..... ۲- مهمترین دلایل عدم تعیین مرز دریایی دو کشور
- ۱۱۶..... ۳- اختلاف بر سرحوزه انرژی آرش
- ۱۱۷..... تبیین مناقشات دریایی در خلیج فارس

فصل ششم: مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی دریای سرخ

- ۱- اختلافات دریایی اسرائیل با عربستان و مصر ۱۲۱
- الف) جزیره صنافیر ۱۲۱
- ب) جزیره تیران ۱۲۲
- ج) تنگه تیران ۱۲۳
- د) اهمیت استراتژیک جزایر صنافیر و تیران برای اسرائیل ۱۲۴
- سابقه تاریخی مناقشات دریایی بر سر جزایر بین مصر و اسرائیل ۱۲۵
- ۲- اختلافات مرزهای دریایی یمن و اریتره ۱۲۶
- الف) نقشه بر سر مجمع الجزایر حنیش ذکور ۱۲۶
- ب) درگیری‌های مرزهای دریایی بین اریتره و یمن ۱۳۱
- ج) ادعای ایتوپیا بر سر مجمع الجزایر حنیش ۱۳۱
- مناقشه یمن و عمان بر سر جزایر خودی مورییا ۱۳۲

فصل هفتم: اختلافات دریایی در قلمرو خارجی (ماوراء آبها) فرانسه

- ۱- مجمع الجزایر متحده چند اقیانوسی ۱۳۵
- ۲- جزیره بانس دو ۱۳۶
- ۳- اختلاف بین فرانسه و ماداگاسکار ۱۳۷
- ۴- جزایر آمیراتس ۱۳۷
- ۵- جزایر مایوت ۱۳۹
- ۵-۱- اهمیت جزایر مایوت برای فرانسه ۱۴۱
- ۶- جزیره مرجانی گیسر ۱۴۴
- ۷- جزیره ایندیا باساس دا ۱۴۴
- ۸- جزیره اروپا ۱۴۵
- ۹- جزیره خوان د نوا ۱۴۶

فصل هشتم: اختلافات در قلمرو دریایی بریتانیا در اقیانوس هند

- ویژگی‌های قلمرو دریایی بریتانیا ۱۴۹
- ۱- مجمع الجزایر چاگوس یا (شاگوس) ۱۵۰

۲- جزیره دیه گو گارسیا ۱۵۳

۱-۲- اهمیت استراتژیک جزیره دیه گو گارسیا ۱۵۵

تبیین قلمرو دریایی بریتانیا در اقیانوس هند ۱۵۵

فصل نهم: اختلافات مرزهای دریایی استرالیا با اندونزی و تیمور شرقی

۱- جزیره مرجانی آشمور و جزیره کارتیر ۱۵۷

۲- جزیره کریسمس ۱۶۰

اختلاف مرزی دریایی در شکاف تیمور ۱۶۱

اختلاف مرزی تیمور شرقی با استرالیا ۱۶۲

مجمع و اتخاذ ۱۶۵

اقیانوس هند، بیش از آب شور است که یک پنجم مساحت کل اقیانوسهای جهان را در بر می گیرد. اقیانوس نسبتاً بزرگ، با مساحت ۲۶,۴۶۹,۹۰۰ مایل مربع (۶۸,۵۶۶,۰۰۰ کیلومترمربع)، که تمام مردم را پس از اقیانوس آرام و اقیانوس اطلس در جهان دارد. (<http://geography.about.com>) همچنین این گستره آبی، از شمال به آسیا، از غرب به آفریقا، از شرق به استرالیا و از جنوب به قطب جنوب محدود است.

(<http://www.freeworldmaps.net>)

در مجموع ۳۷ کشور در کرانه اقیانوس هند واقع اند و ۱۷ کشور از آبراهه های کوچکتر به این اقیانوس راه دارند. بیشتر این کشورها در کشورهای توسعه نیافته و در زمره کشورهای هستند که اصطلاحاً کشورهای جنوب نامیده می شوند. همچنین راه ورود به هفت دریای مهم جهانی و چهار تنگه راهبردی جهان یعنی دریای باب المندب، ملاکا، و سوئز از این اقیانوس می گذرد. (اقیانوس هند / <http://www.wikipedia.org/wiki>) علاوه بر گذرگاههای استراتژیکی؛ وجود منابع عظیم نفت و گاز در قلمرو این دریای بیشتر کشورهای ساحلی اقیانوس هند، موجب اهمیت بیش از پیش این پهنه شده است. در همین حال یکی از مسائل مهمی که کشورهای ساحلی این اقیانوس را دچار تنش و مناقشه کرده است، اختلاف بر سر تعیین مرزهای دریایی آن می باشد. «تا اواسط قرن بیستم تنها چند دولت ساحلی به کنترل قلمرو دریایی فراتر از دریای سرزمینی خود علاقه مند بودند. با این

حال، با آگاه شدن از پتانسیل منابع فلات قاره خود، ادعاهای قلمرو دریایی فراتر از دریای سرزمینی افزایش یافت و در نتیجه آن، همپوشانی و تداخل قلمروهای دریایی قابل توجهی بین مناطق دریایی کشورها ایجاد شد. بدنبال آن، مناقشات بر سر تعیین خط مرزی دریایی پدید آمد. و برای حل و فصل این مناقشات، کنوانسیون هایی در سراسر جهان شکل گرفت و مجموعه ای از توافقنامه های بین المللی در زمینه حقوق دریا ها (کنوانسیون سال ۱۹۵۸ ژنو و ۱۹۸۲ مانتیگویی) امضا شد.

ولی بسیاری از کشورها هنوز بر سر تعیین مرزهای دریایی خود به دلایل مختلف به توافق نرسیده اند. علاوه بر این؛ بیش از ۳۰ درصد از اقیانوس های جهان در حال حاضر در اختیار دولتهای ساحلی قرار دارند و کشورهای ساحلی تاکنون در مورد فقط کمتر از نیمی از مجموع ۲۳۰ میلیون کیلومتر مربع دریایی موجود، به توافق رسیده اند. البته بیشتر مرزهای دریایی آنها با هم تداخل دارند و این مسئله منجر به مناقشات و درگیریهای بین دولتهای ساحلی می گردد. (<http://www.pkrlrp.com/undisputeddisputes>)

در همین راستا؛ اقیانوس هند به جهت داشتن منابع زیاد (فسیلی و غیر فسیلی)، خصوصاً در فلات قاره، مورد توجه کشورهای ساحلی قرار دارد. وجود پتانسیل بالای انرژی و لزوم تخصیص آن از سوی آنها، موجب سهم خواهی بیشتر کشورهای ساحلی و گمانه زنی های زیاد برای تعیین مرزهای دریایی می شود و موجب اختلافات و مناقشات بین آنها می گردد. به طور کلی سواحل اقیانوس هند، به جز سواحل جنوبی آن که به قطب جنوب منتهی می گردد، در بیشتر نقاط و قلمروهای دریایی دارای اختلافات و مناقشات مرزی است. در سمت شمال؛ مناقشات مرزهای دریایی در خلیج بنگال بین کشورهای هند، میانمار و بنگلادش جریان دارد. و در تنگه پالک بین هند و سری لانکا و در دریای عرب بین هند و پاکستان و همچنین یمن و عمان وجود دارد. و در خلیج فارس که از شاخه های سواحل شمالی اقیانوس هند محسوب می شود؛ اختلافات و مناقشات میان ایران با کشورهای عراق، کویت و امارات وجود دارد. و همچنین بین عراق، کویت و قطر، عربستان در جریان است.

در سمت غرب اقیانوس هند؛ مناقشات و اختلافات قلمروهای دریایی شامل؛ دریای سرخ بین کشورهای؛ یمن، اریتره؛ یمن، اتیوپی؛ اسرائیل، عربستان و اسرائیل، مصر می‌شود. و در تنگه موزامبیک بین فرانسه و کشورهای کومور، سیشل، موریس، موزامبیک و ماداگاسکار اختلافات مرزهای دریایی جریان دارد.

در سمت شرق اقیانوس هند؛ مناقشات دریایی بین کشورهای استرالیا با اندونزی و تیمور شرقی همچنین اندونزی، تیمور شرقی وجود دارد.

در مرکز اقیانوس هند قلمرو دریایی بریتانیا قرار دارد. مناقشات مرزهای دریایی در این قلمرو شامل؛ اختلافات مرزی بریتانیا با کشورهای موریس، سیشل و چاگوشی‌های رانده شده می‌باشد.

در مجموع کشورهای اقیانوس هند را از نظر افراز مرزهای دریایی می‌توان به دو گروه تقسیم کرد. گروه اول شامل کشورهای هستند که مرزهای دریایی خود را تقسیم نموده‌اند و به توافق لازم در زمینه سیده‌اند. و گروه دوم؛ کشورهای که در زمینه تعیین مرزهای دریایی به توافق لازم نرسیده‌اند. کشورهای گروه اول؛ مورد بحث ما در این کتاب نیستند و انشاءالله در فرصتی دیگر به آنها پرداخته می‌شود. اما کشورهای گروه دوم که مد نظر ما هستند؛ (در ادامه به آنها پرداخته می‌شود) می‌توان از نظر اختلافات و مناقشات مرزهای دریایی، به سه دسته زیر تقسیم نمود:

۱- کشورهای که بر سر تعیین مرزهای دریایی خود اختلاف نظر دارند و این مسئله موجب مناقشاتی بین آنها شده است و احتمال درگیریهای مجدد در آینده می‌رود. نظیر؛ بنگلادش و برمه در خلیج بنگال، هند و بنگلادش در خلیج بنگال، هند و پاکستان در دریای عرب، عراق، کویت و ایران و امارات در خلیج فارس، و کشورهای موزامبیک، ماداگاسکار، سیشل، کومور با فرانسه در تنگه موزامبیک. به نظر می‌رسد این گروه از کشورهای حوزه اقیانوس هند؛ بخش قابل توجهی از قلمروهای دریایی دارای اختلافات و مناقشات، بر سر تعیین مرزهای دریایی را در اختیار دارند.

۲- کشورهایی که بر سر تعیین خط مرزی دریایی خود به توافقاتی رسیده‌اند؛ ولی به جهت اشتراک در منابع دریایی و چگونگی بهره برداری از آن دچار مشکل شده‌اند. نظیر؛ اندونزی و استرالیا بر سر ماهیگیری در اطراف جزایر آشمور و کارتیر، و همچنین هند و سری لانکا بر سر ماهیگیری در اطراف جزیره کاجیو.

۳- کشورهایی که در بخشی از قلمرو دریایی خود به توافق رسیده‌اند و در افراز بخش دیگر آن هنوز دارای اختلافاتی هستند مانند؛ ایران و عراق در مرز آبی خود در اروندرود (شط العرب)، به توافقاتی رسیده‌اند؛ ولی در تعیین مرز دریایی در خلیج فارس هنوز به توافق نرسیده‌اند و یا ایران و کویت که بر سر بهره برداری از منابع نفتی آرش به توافقات لازم نرسیده‌اند.

کتاب حاضر نیز که در فصل تهیه شده است؛ به بررسی اختلافات و مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی حوزه اقیانوس هند می‌پردازد. از مجموع نه فصل کتاب؛ سه فصل آن به مسائل کلی مربوط به اقیانوس هند، قوانین مربوط به حقوق دریاها اختصاص دارد. و شش فصل دیگر کتاب، مستقیماً به مناقشات و اختلافات دریایی در اقیانوس هند می‌پردازد. در این راستا سعی نگارنده بر آن بوده است تا ضمن بررسی تاریخچه مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی اقیانوس هند، به تبیین ریشه‌های منشاء اختلافات دریایی، از منظر جغرافیای سیاسی دریاها بپردازد. در مجموع فصول این کتاب به موضوعات ذیل می‌پردازد:

فصل اول؛ به ویژگی‌های جغرافیایی اقیانوس هند می‌پردازد.

فصل دوم؛ اهمیت استراتژیکی اقیانوس هند را بررسی می‌کند.

فصل سوم؛ مناقشات دریایی در اقیانوس هند را بر اساس موازین حقوق بین‌الملل دریاها

و کنوانسیون دریایی ۱۹۸۲ و همچنین جغرافیای سیاسی دریاها تبیین می‌کند.

فصل چهارم؛ مناقشات مرزهای دریایی کشورهای شمالی اقیانوس هند را مورد بررسی

قرار می‌دهد.

فصل پنجم: به مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی خلیج فارس می‌پردازد و قلمروهای دریایی مورد اختلاف را از نظر نوع مناقشه به بخشهای مختلف تقسیم کرده و مورد بررسی قرار می‌دهد.

فصل ششم: به مناقشات دریایی در کشورهای ساحلی دریای سرخ اختصاص دارد.
فصل هفتم: به اختلافات مرزهای دریایی در قلمرو خارجی (ماورایی) فرانسه در اقیانوس هند می‌پردازد.

فصل هشتم: مناقشات قلمرو دریایی بریتانیا در اقیانوس هند را بررسی می‌کند.
و فصل نهم: اختلافات مرزهای دریایی استرالیا با اندونزی و تیمور شرقی را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

لازم به یادآوری است که باب حاضر در نوع خود بدیع بوده و اولین کتابی است که کشورهای حوزه اقیانوس هند را از منظر اختلافات و مناقشات مرزهای دریایی مورد بررسی قرار می‌دهد.

در ادامه بر خود فرض می‌دانم که اگر خاتم مریم کمری به جهت صبر و حوصله و دقت نظری که در خواندن مطالب و ویرایش داشته‌اند؛ کمال تشکر را بنمایم. و همچنین از انتشاراتی وارث وا و جناب آقای نوراله پهلوان جهت همکاری‌های لازم در چاپ و انتشار این اثر صمیمانه تشکر می‌نمایم. در نهایت باید به قول این واقعیت که اثر حاضر همانند بیشتر آثار و نوشته‌ها، عاری از کاستی‌ها و عیب و ایراد نیست، لذا از کلیه خوانندگان محترم انتظار دارد، با نقد و بررسی آگاهانه و مشفقانه خود، ضمن رزق ایرادها و نقایص کتاب حاضر، مولف را در در پرباری هر چه بهتر آن یاری رسانند.